

MAVZU: SHIMOLIY AMERIKA MATERIGI ICHKI SUVLARI

REJA:

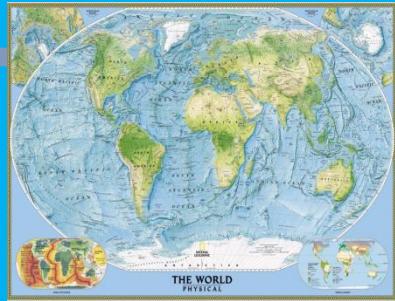
- 1. Materik ichki suvlariga umumiy tavsif va materik bo‘ylab taqsimlanishi.**
- 2. Materik daryo va ko‘llari ularning tarqalish geografiyasi.**

1.Materik ichki suvlariga umumiyl tavsif va materik bo‘ylab taqsimlanishi.

Materikning rel’efi va iqlimi, uning ichki suvlari xususiyatlari, materik bo‘ylab taqsimlanishi, daryo va ko‘llarning joyylanishi ular rejimini belgilab beruvchi asosiy omillar hisoblanadi.

Materik ichki suvlarining asosiy xususiyatlari

Materik yer yuzasida yillik oqimining hajmiga ko‘ra Yevrosiyo, Janubiy Amerikadan keyin 3-o‘rinda turadi.

Materik daryolarining katta qismi Atlantika okeani va uning dengizlariga,kamroq qismi Tinch va Shimoliy Muz okeaniga quyiladi. Materikda bosh suvayirg‘ich vazifani Kordileraning Qoyali tog‘lari bajaradi.

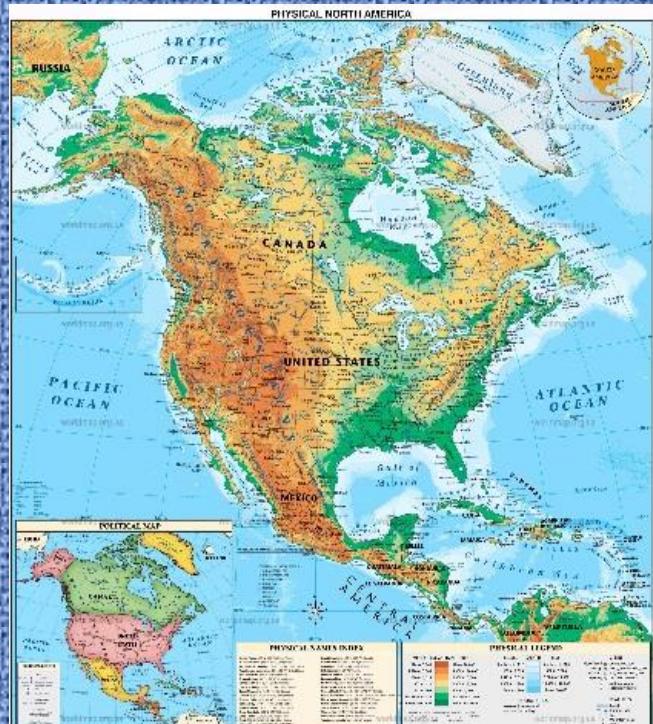
Materik ichki suvlarining asosiy xususiyatlari

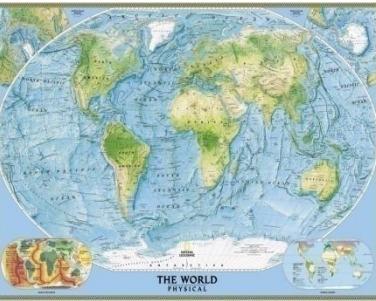

Материкнинг йиллик оқим ҳажми **6000 км³** га тенгдир. Материкнинг шимолий қисмидаги оқим тизимида дарё ва кўллар миқдори кўпдир. Материкнинг Кордильерадан ташқари марказий ва шарқий ҳудудларининг текисликлардан иборатлиги, намгарчиликнинг етарлилиги **Лабрадор яssi тоғликлари** ва **Марказий текисликларда** дарё ва кўлларнинг пайдо бўлишига сабаб бўлади.

Materikning shimoliy qismi antropogen davrda muzlanish ta'sirida bo'lganligidan daryolar va ko'llar tizimi yaxshi rivojlangan, janubda esa qadimdan hosil bo'lgan daryolar shakllangan. Daryolar asosan **yomg'ir suvlaridan** to'yinadi. Bu holat materikning janubi, janubi-sharqi va markazidagi daryolar uchun xarakterli bo'lib, kam miqdordagina qordan (**60-80%**) to'yinadi.

Бассейны стока рек

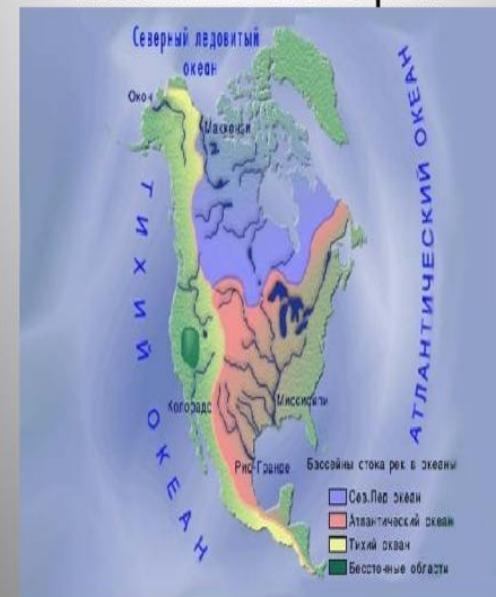

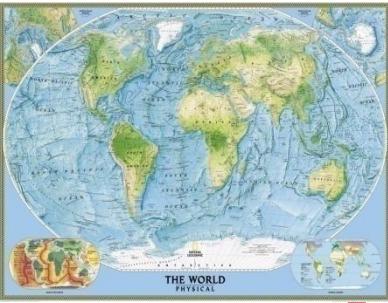
Materik ichki suвларининг асосиј хусусиятла ри

Meksika va Atlantika bo‘yi pasttekisliklarida joylashgan daryolar oqimining 50%i kuz fasliga to‘g‘ri keladi.
Apalachi tog‘ligining janubi, Markaziy va Buyuk tekisliklarning janubi, Kolarado platosining janubida joylashgan daryolar 50%ga yaqini bahor oylariga to‘g‘ri keladi.

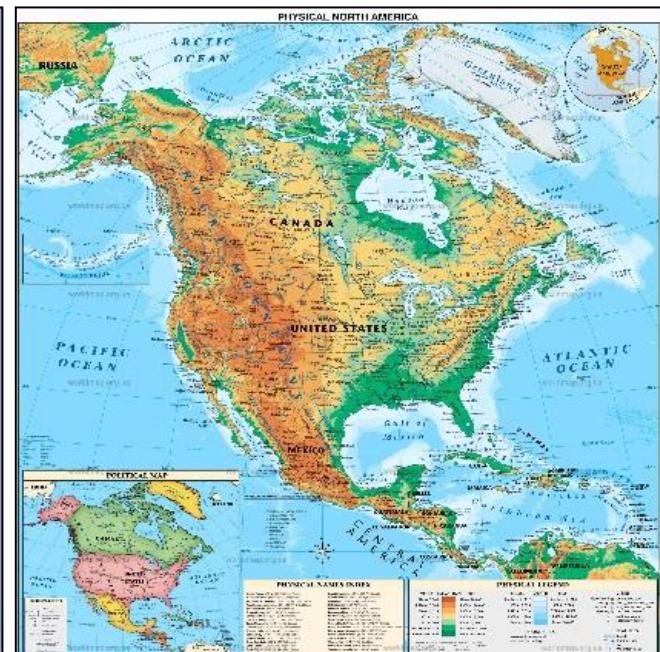
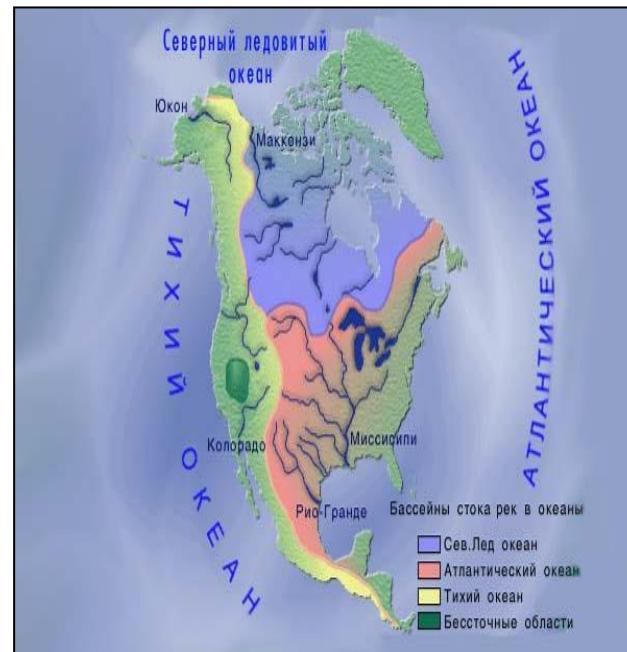
Бассейны стока рек

Materikda havo massalari harakati

Materikning janubi-sharqiga yozgi **musson** yog‘inlar ko‘p tushadi, namlik qishgi davrda ham tanqisligi sezilmaydi. Apalachi tog‘laridan boshlanuvchi daryolar qisqa, lekin **sersuv** va **tez oqarligi** bilan xarakterlanadi.

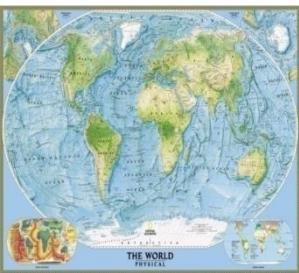
Materikda ichki suvlarning taqsimlanishi

река Святого Лаврентия

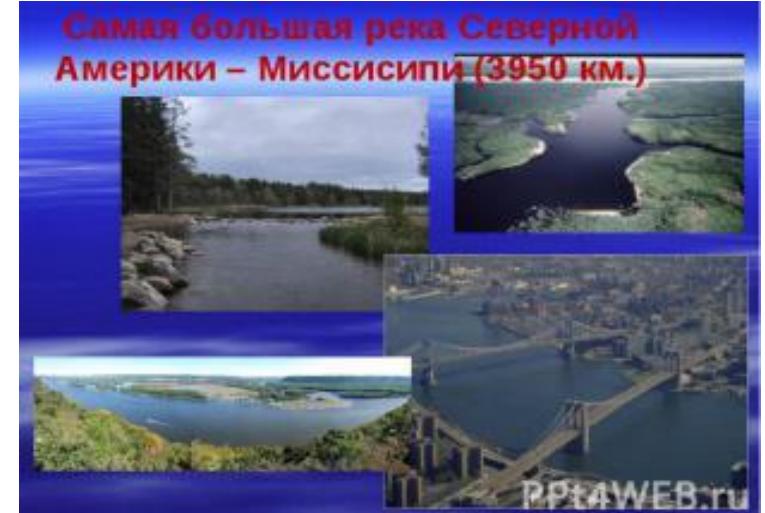
**Apalachi tog‘lari hududidan
boshlanadigan daryolar
Atlantika okeani sohillarida
estuariylar hosil qilib tugaydi.
Bulardan eng kattalari
**Gudzon, Delaver, Soskuexanna
va Potamak** daryolari
hisoblanadi.**

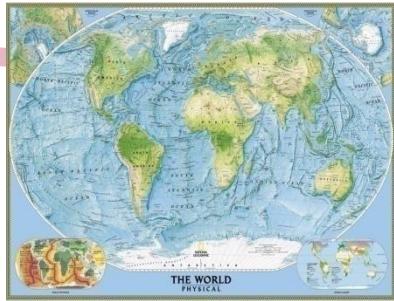

2. Materik daryo va ko‘llari ularning tarqalish geografiyasi

Materikning markaziy qismida katta va murakkab daryo tizimi shakllangan. Kordilera tog‘laridan boshlanadigan **Missisipi** materikning eng yirik daryosi hisoblanadi. Daryo uzunligi bosh irmog‘i Missouri bilan birgalikda **7790 km** ni (Missouri 4740km, Missisipi 3950km) tashkil qiladi.

Shimoliy Amerika materigi daryolari

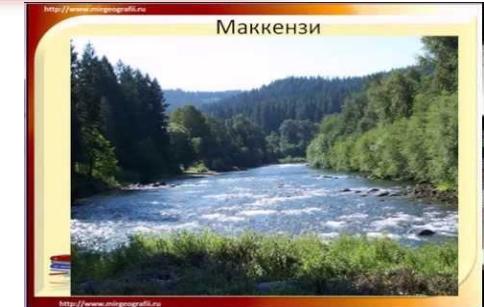
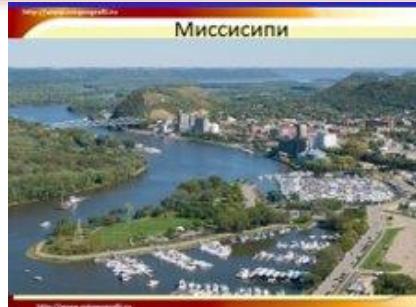
Daryoning o‘ng irmoqlari **Yellowston-Plat, Kanzas, Missouri, Arkansas, Red-River, Rio-Grande** daryolari to‘yinishida yomg‘ir va qor suvlari asosiy rol o‘ynaydi.

MISSISIPI DARYOSI

Mazkur daryolarda bahor va yoz oylarida to‘lin suv davri bo‘ladi. Daryo havzasi **3 238 000 km²**, o‘rtacha suv sarfi Missouri daryosi quyiladigan joydan yuqorida **1900 m³/sek.**, daryoning quyi qismida **19 000 m³/sek.** ni tashkil etadi.

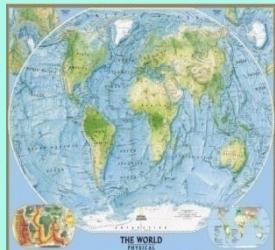

MISSISIPI DARYOSI

Daryoning o‘rtacha suv sarfi
2 000 m³/sek., maksimal suv
sarfi
17 000 m³/sek. bo‘lsa,
minimal holat 150 m³/sek. ni
tashkil qiladi. Tog‘larda
kuchli jalalarning bo‘lishi
Missurida loyqa oqiziqlarini
keltirib chiqaradi.

MISSISIPI DARYOSI

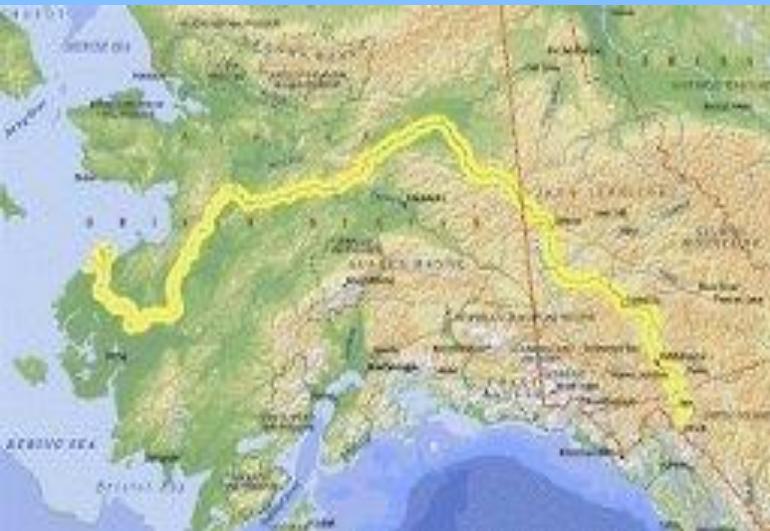
Missisipining eng yirik chap
irmog‘i Ogayo bo‘lib uzunligi **1580 km**, o‘rtacha suv sarfi $750\text{m}^3/\text{sek}$,
juda sersuv asosan musson
yomg‘irlari ta’sirida yozda suvi
ko‘payadi.

Materikning yana bir yirik
daryolaridan **Makkenzi** bo‘lib, u
Qoyali tog‘lardan boshlanadi va
Atabaska ko‘liga quyiladi va shu
nomli daryo Makkenzining bosh
irmog‘i hisoblanadi.

Shimoliy Amerika materigi daryolari

Makkenzi daryosi uzunligi 4600km. Daryoning yuqori oqimlari juda serostona, Bafort dengiziga quyilishida delta hosil qiladi, daryo oktyabrdan - aprel oyigacha muzlab yotadi. Alyaska yarim oroli uchun katta ahamiyatga ega bo‘lgan daryolardan biri **YUKONDIR**. Daryo Qoyali tog‘lardan boshlanib, Makkenzi tog‘liklari hududidan oqib o‘tadi, uzunligi **3180 km**, havzasining maydoni **855000 km²**.

Yukon daryosi asosan qor suvlaridan to‘yinadi va iyun oyida to‘liq suv oqimga ega bo‘ladi. Tinch okeani havzvsiga qaraydigan **Kolorodo daryosi** ham Qoyali tog‘lardan boshlanib, Kaliforniya qo‘ltig‘iga quyiladi, o‘rtacha suv sarfi **508 m/sek**, uning irmoqlari ko‘p miqdorda uvoq jinslar oqizadi va daryo suvi rangi sarg‘ish-loyqa tusga kirib oqadi.

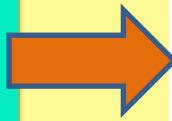

Shimoliy Amerika materigi daryolari

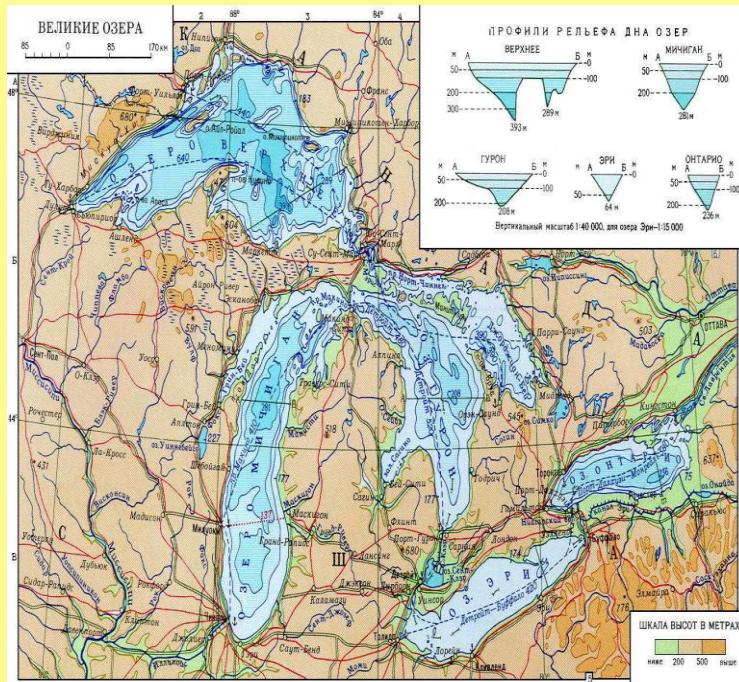

Daryo o‘rta oqimida Kolorodo platosini kesib o‘tadi va kanonlar tizimini hosil qiladi. Bular ichida dunyodagi eng yirik **Katta Kanon** (80 m chuqurlik) ahamiyatlidir. Bulardan tashqari materikda to‘yinishiga turli manbalarga ega **Avliyo Lavrentiy, Niagara, Kolumbiya, Soskachevan, Nelson, Freyzer, Sakremento, Rio-Grande** va boshqa daryolar mavjud.

SHIMOLIY AMERIKA MATERIGI KO'LLARI

Shimoliy Amerikaning muhim suvlari tizimiga Buyuk ko'llar kiritiladi. Uning tarkibiga Yuqori, Guron, Michigan, Eri, Ontario kabi katta va kichik ko'llar kiradi. Ularning hammasi bir-biri bilan tutashgan bo'lib, yagona dunyodagi eng katta chuchuk suv havzasini tashkil etadi.

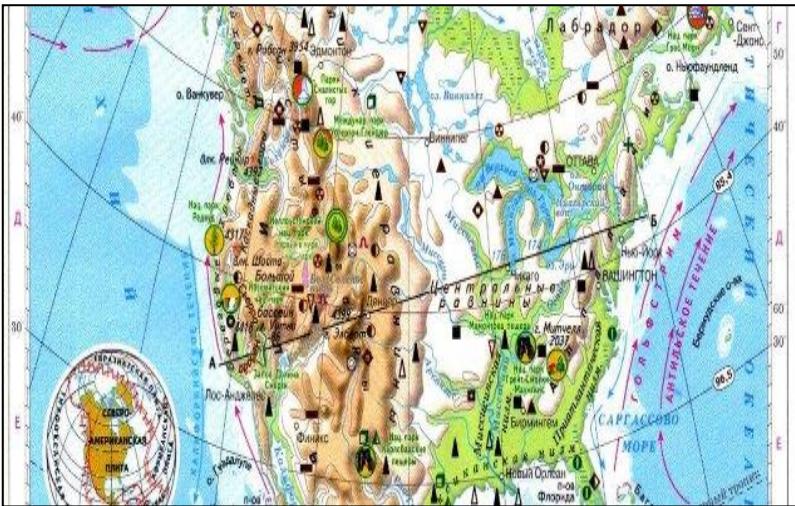
SHIMOLIY AMERIKA MATERIGI KO'LLARI

Bu suv havzasining maydoni **246050km²** bo'lib,

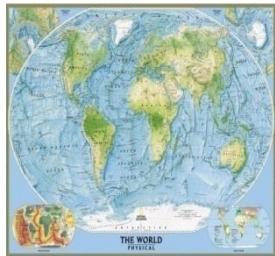
Yuqori ko'l maydoni jihatidan dunyodagi
ko'llarning eng kattasi hisoblanadi.

Uning maydoni **12414 km²** ni, maksimal chuqurligi
-393m. ni tashkil etadi. Eridan tashqari barcha
Buyuk ko'llar okean sathidan pastda joylashgan.

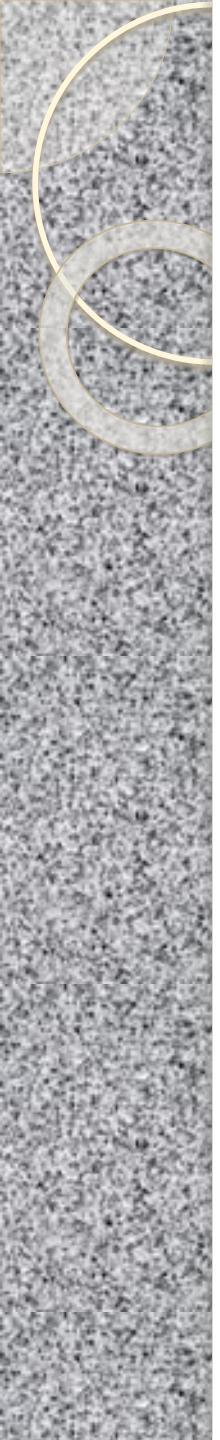

**Yuqori ko‘ldan keyingi
pog‘onada dengiz sathidan
177m balandlikda **Michigan**
va **Guron** ko‘llari
joylashgan. Ularning
chuqurligi **281m**
(Michigan), **228m** (Guron)ni
tashkil etadi. Bu ko‘llar
Yuqori ko‘l suvini
ostonasimon Sent-Meri
daryosi orqali oladi. Eri
ko‘li dengiz sathidan **174m**
balandda, chuqur joyi **64m**
ni tashkil etadi.**

Ko‘ldan **Niagara** daryosi oqib chiqib o‘zidan deyarli 100m pastda joylashgan **Ontario** ko‘liga quyiladi. Niagara daryosi uzunligi 58km, daryo silur kuestalarni kesib o‘tib balandligi 50m li mashxur **Niagara sharsharasini** hosil qiladi. Umuman materikda ichki suvlar tizimi yaxshi rivojlangan bo‘lib, ular materikdagi davlatlarning suv rejimini ta’minlashda ahamiyati kattadir.

*Эътиборингиз учун
рахмат!*